

В Е Ч Е Р Н И Ц Ъ

ЛИТЕРАЦЬКЕ ПИСЬМО ДЛЯ ЗАБАВЫ И НАУКИ.

Число 8.

Львѡвъ дня 22. Марта 1862.

З Ъ Л Ъ Е.

Ой воронъ коникъ, та вороненькій,
Та молодъ Уланъ, молоденькій,
Та поваливъ ся до сѣделця,
А кровь заграла право зъ сердца,
По Улану молодому,
По конику вороному.
Шпуривъ палашь, шпуривъ пѣку,
На шовкови травы;
Тѡлько долъ, тѡлько вѣку,
Тѡлько твоей славы!

Ой свѣтитъ шабля, свѣтитъ луже,
А коло шаблѣ пѣка тужить,
А молодъ Уланъ подививъ ся,
Тай на мураву поваливъ ся,
Покотивъ ся тай конае,
До камратѡвъ промовляе:
Моя зброя онде свѣтитъ,
Вамъ ю, братя даю,
Лишь добыйте, доколѣте,
Най ся не караю.

А якъ я братя вже застыну,
То загребѣтъ мя пѡдъ калину,
Тай затужѣтъ, коли бы воля,
Одну ми пѣсню изъ Подолья,
Другу думку зъ Черногоры,
Щобы чути ажъ за море;

ХЛОПСЬКА ДИТИНА.

(Продовженье).

XVIII.

А те, то уже й не треба розказувати, що то всюды Томаша голова робила. Та й не дармо ѡнъ и пышный бувъ; мусьло ёму неразъ бодай у снѣ приходити его панство на гадку.

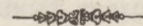
Хоть и нѣколи доси не приходило на вѣку до ума Томашови де яку чорноброву, блявку, и для себе мати, бо якось ему те не припадало; то предць якось ся стало, що ёго мудрощй и панскій розумъ, якъ було каже, не помѡгъ ёму хотьбы и за стебельце насупротивъ дѣвочихъ очйй.

Трету прошу заспѣвати
При зеленѡмъ гаю,
Щобы вчули всѣ дѣвчата
На козацькѡмъ краю.

А якъ дѣвчата будутъ чути;
То накопають мяты, руты,
Але барвѣнку много, много,
Бо то для мене молодого,
Тай насѣють до окола,
Коло Улана-сокола,
Щобы цвили, процвитали,
Якъ зимъ, такъ лѣтъ,
Щобы пташки щебетали,
Въ бервѣнковѡмъ квѣтъ.

А я се, братя, якъ учую,
Ажъ пѡдъ могилу глибокую,
Тай выйду нѡчковъ, нѡчковъ въ маю,
Тай ся подивю, погадаю,
Були братя, не видати,
Гули пѣснѣ, не чувати,
Лищъ то зѣлье по могилѣ,
Вѣе ся безъ розлуки, —
О дѣвчата, красни, мили,
Нѣтъ якъ ваши руки!

Фельковичъ.



Отъ яке ся зъ нимъ стало. — Служила у панъ-отця Евстахова сѣльська дѣвчина Олена. Ладна гѡр-нячка, жовтокося, голубй очи мала, красаве личко, а вже такой щаснои, непосидуючої уроды була, що годъ було кому зъ нею обминутись, абы де що не поговорити; бо нѣ, то и сама кожного зачепила. Та й ще збыточница она була дуже; де щобы якогось пу-стого, або и смѣшного кому зробити, ого она вже тамъ умѣла найти ладу, и перша стала до такого дѣла. Але абы ся вернути до Тымка, або до Томаша.

Цѣлымъ лѣтомъ бувало ѣде Томашъ кѡньми до рѣчки, що по передъ панъ ѡтця хату плыла, и такъ день въ день видала ёго Олена. Дивить она на панського слугу, якйй ѡнъ пышный нѣбы самъ панъ, а вже на

дѣвчата сельскій и не дивить, та и собѣ подумала: чекай! — Якъ зачала приговорювати, якъ зачала моргати до Тымка, не стало и мѣсяця. — Олена жартуе; а Тымко такої сирота и розуму за дѣвкою не мало утративъ, уже по нимъ — не видить, не бачить лише Олену та Олену. —

Цы любовь такожъ переймае ся якъ яка хвороба зъ одного на другого, не знати, але що такъ часомъ и придарить ся, то показало ся на мандатори и его Тымкови. Дивуе ся панъ, що Тымкови? не говорить бѣдолака, хиба десь часомъ, лише чогось сумуе, а пытай ёго, то каже: я здоровъ. А слабый мусить бути, подумавъ панъ мандаторъ; але дивна то его тотя недуга, довго ся тягне, а ёму бѣльше нѣчо, якъ тѣлько що сумный и не говѣрливый. Та й ще до того десь що день Томашъ ся убирае въ бѣлу сорочку, уже очевидно десь мавъ щось до уподобы: — его панъ на тѣмъ такъ дуже добре незнавъ ся, тай зъ разу немъркувавъ. Ба але предцъ разъ и пану якось у голову розсветнуло, зачавъ догадувати ся, тай пытае Тымка. Крутивъ правда Тымко, але де, панъ на те, абы й мудрѣйшій бувъ, тай такої мусѣвъ уповѣсти. Легше стало ёму уже на серци, буде вже кому розказувати та й е за що. —

Що рана що змерку вде Тымко кѣньми до рѣчки, здыбае ся зъ Оленою, говоритъ зъ нею; а вечеромъ розказуе своему панови, що говоривъ, тай що она ёму розказувала. Пришло такъ у бесѣдѣ, що Тымко каже: женить ся зъ Оленою; а тогда що бы зъ Паномъ?

Ну розѣйшли ся они по разъ кѣлька на тѣмъ, але у голову пана волнила гадка якась дивна, ему зовсѣмъ чужа, а въ голову Тымка такожъ якась жура товкла ся, що ту робити, женити ся хиба, — а щожъ тогда панъ буде робити, ... подумавъ той у конецъ... най ся панъ женить такожъ. —

Ходить задуманный и панъ мандаторъ, дивно ёму щось на свѣтъ — дивна рѣчь; до нынѣ самого себе мавъ до воля, ажъ теперъ отъ що ему ся впяло гадки: длячого, нащо онъ самъ на свѣтъ жиѣ. Неначе хтобъ ёму бувъ злого що учинивъ, ходивъ, нукавъ, нудгавъ ся, шпыравъ усюгда, хоть и самъ може не знавъ за чимъ — а гадка що онъ самъ зъ собою мае зробити, ажъ ёго умучила. Уже тяжко ему и здержати; отъ такъ хто бы бувъ видѣвъ якъ ся те зъ нимъ и удѣяло, бувъ бы певно найупершъ подумавъ, що одъ своего слуги панъ той хоробы набравъ ся. Еще кѣлька часѣвъ такъ собѣ розгадувавъ, ажъ якось на конецъ засвиѣму добре у голову, тай такъ загадавъ — хиба оженили ся. —

Добре-жъ! коли добра воля, то якось пѣйде вже; але дежъ бы оженился? — До нѣкого онъ зъ давень не ходивъ, у нѣкого не бувавъ, хиба у справѣ якої, и такъ привыкъ собѣ самъ жити, що людямъ и нѣколи до головы и незапыло булѣвъ, абы онъ коли погадавъ бувъ оженили ся. — Але отъ коли Томашъ, то вже и панъ; якбы за нимъ, ну: та уже и оба хотѣли ся оженили. —

„Знаешъ ты Томашу — ты добре кажешъ, що „то разъ конче оженили ся треба“ сидячи на поговорцѣ вечерної зачавъ до своего Тымка панъ мандаторъ. Томашъ покрутивъ усъ, тай усмѣхнувъ ся.

„А знаешъ Томашу, що я гадаю такъ, якбы оно „могло статись; то ябымъ такожъ де у свальбины одѣ „важивъ ся. Ты минѣ бы найлѣпше мѣгъ“... тай задумавъ ся панъ, недокѣпчивъ бесѣды; а слуга хопивши за усъ, отворивъ и очи и ротъ, и зъ такою нетерпеливостевъ чекавъ — ажъ такої не мѣгъ дождати ся, мусѣвъ пытати:

„Що?“ — тѣлько лише запытавъ, и знову чекавъ. Схаменувъ ся зъ задумы своей панъ мандаторъ; „Знаешъ Томашу... ты женити ся хочешъ, оно добре „ты кажешъ — а и я бымъ може оженивъ ся, але „бо то я не знаю нѣгде такой панны, абы то щось „и ладного, и кобы якої грѣшъ.“ Заяснили очи Тымкови, погадавъ собѣ, що и его панъ предцъ разъ дѣстае добрый розумъ, якої у него вже и бувъ.

„О го!“ зареготѣвъ онъ ся одъ серця: „о за „мого пана, вже незнаю, яка бы то могла и бути. „абы не пѣйшла — хиба бы за якого дѣдича або ста- „росту ладила ся.“ Слова дѣдичъ и староста, то для мандатора якбы образцъ якихъ страшныхъ опирѣвъ, мало що не выгнали усъ турянья зъ его головы. Зѣтхнувъ глубоко, певно подумавъ собѣ; кобы бодай передъ смертею хоть бы лише одинъ рѣкъ такимъ паномъ бути.

Лице Томаша зробило ся дуже якесь цѣкаво, щось ему певно дуже розумного до головы залѣтло — певно хотѣвъ казати, а лише еще вагувавъ собѣ якъ бы оно найлѣпше зробити.

„Ябымъ вельможному пану“ явъ онъ казати а руковъ по меже волосѣе перебиравъ: „ябымъ може „такожъ що й порадивъ, кобы вельможный пѣць не „гнѣвали ся на мене.“

„А знаешъ Томашу, я хотѣвъ ся тебе то пы- „тати. Кажы — де, хто, у кого?“ Хотѣвъ такої заразъ знати. —

То не звычайна була поговѣрка, ту теперъ Тымкови треба було якось красно зробити. „Та я бы вель-

„можный пане, слибы вамъ до уподобы, радивъ уна-
„шого панъ-ѳця — красна тамъ тота панна Ганя.
„Я ей що день майже видаю.”

„О знаешъ Томашу — може ты и добре кажешъ
„Але то у попа — гроши дасть Богъ — а ты ка-
„жешъ она ладна? Знаешъ Томашу завтра недѣля.”

„Таже недѣля вельможный пане — у церкви бу-
„дутъ панна Ганя, и Олена буде.” Незабувъ и за
свое, то ѳго сердце бавило и веселило.

Панъ мандаторъ вставъ поволи казавъ засвѣтити
свѣчку, ходитъ и собъ тамъ роздумкуе. — Уже щось
собъ роздумавъ, бо зачавъ презирати убранье, котре
найкрасше, перемѣтувавъ и въ конецъ добравъ ся ла-
ду — Зложивъ все особно, а пооглядавши еще весь
кути, забравъ ся до спанья.

XIX.

Минула нѳчь, наставъ день, прійшла недѣля. —
День бувъ красный и такий погѳдный та не горячий.
що ажъ вабило кожного выйти, ѳдохнути легкимъ
леготомъ, що якбы лише про забаву десь не колись
дунувъ и заскоботавъ по сердци, здавалось, цѣлу при-
роду. А щожъ! то подивити, поглянути, якъ погѳдный
день, на пѳдѳрську околицю — ажъ незнати бѣдному
чоловѣку, маленькому сотворѣнью тому, що и якъ
собъ подумати; куды не глянешъ окомъ, а всюды
Господь розсѣявъ чуда! Ту по пѳдъ берегомъ стрѳм-
кимъ и высскимъ чурить рѣчка, и шумитъ и розло-
скуе ся дрѳбными шипотами по камѣню, тамъ далѣй
она пѣнитъ ся по межъ лавы скалистой, и розходить
и розживаеся. ѳпочивае у чистѳмъ, широкѳмъ, гла-
донькѳмъ плесѣ. Плесо якбы сыпюча дитина, гладоньке
и ясне личко; чисте на вскрѳзъ ажъ до дна якъ сердце
дитяти; а по нимъ гуляють, плавають рыбки вере-
тами и пластами, неѳпочивають, нѣбы тоті сны ма-
лѣвані въ дитинячѳй головѣ.

Зъ по за рѣчки лавкою идутъ зъ другого села
люде, и газды и жоны, и дѣвчата и дѣти. —

Село сусѣдне на горбъ высоко, якбы яка тканина
выдаеся. Ту хатка зъ нового дерева, жовта ажъ свѣ-
гла, и нова стрѣха у схѳдцѣ шита, такъ зъ далека
неначе золота. коло хижины оборѳгъ зъ довженными
оборожинами, и стайня на волю и товаръ, то зновъ
стаенка на ѳвцѣ, и ще една меньша на безроги, до-
кола обѳистья садокъ нѣбы вѣночокъ — а хоть една
хата однака якъ друга видить ся; предцѣ кожда майже
инша, бо и нетуды поставлена, то або меньша або дов-
ша. По верхъ села у горы горбы на горбахъ, на
першихъ густа низенька нѣбы якъ кожушокъ лѣ-

щина, за лѣщиною далѣй лѣсъ рѣдшій, а за нимъ то
чимъ разъ густѣйшій темнѣйшій, лѣсъ ажъ синий ви-
дить ся зъ далека.

Люде зъ сѣльця зъ за рѣки, якбы роємъ пчѳла,
до церкви. Газды зъ увагою хитають ся, говорятъ
поволи, — о ярмаркахъ, о роботѣ пѳльнѳй або домашнѳй;
жоны то вже якъ тоти терлицѣ — о дѣтяхъ, о молоднику;
о куркахъ, о шматю, кожда своеи. А дѣвчата то та-
кожъ мають свое, якъ имъ видить ся найважнѣйше.
За що они не журятъ ся, то бы не пописавъ и на
воловѳй шкѳрѣ. А нѣчо бѳльше дѣвчатамъ не було
на бесѣдѣ, якъ мандаторскѳй Тымко, та й дѣвчина
Олена, служниця у панъ-ѳця. — Одна надъ другу
уже садить ся.

„Видишь яка Олена мудра” голосно и такъ якбы
той голоснюкъ мовила дѣвка присяжного: „Она отъ
„мае гайдука панського, она усе умѣла такъ коло тыхъ
„двѳракѳвъ стричи! казали що такѳй ѳнъ женити ся
мае.” —

„О то ми щастье! — якогось волоцюгу, мандаторскѳ-
„кого попыхача, безрѳдного, безъ хаты, тай и ста-
„рого ще до того — захопила якъ шиломъ кашъ.”
Казала знову красна чорнобрыва дѣвчина, бога цѣка
донька, пишньошка.

А трета то еще инакъ говорила. —

Каже знову мудра дуже, не молода дѣвка. „Але:
„Олена за нѳго такъ пѳйде, якъ и я; отъ смѣе ся
„зъ дурня, та колачъ зъѣдае.” —

Така по мѣжъ дѣвчата бесѣда вела ся, якъ ишли
до церкви. На цмынтари то чимъ разъ то й бѳльше
людѳй робило ся, гаморѣли въ купкахъ якъ бы де
тоти чмѣль, видко каждому було зъ лица потѣху и
радѳсть. На звѳнници то звѳнили, уже по всенѳчнѳмъ
и по утренью на службу а такъ якось прѣемно и ажъ
гудючи, нѣбы мѳвючи, и просючи людѳй до божого храма.

Наразъ загуркотѣло, уже недалечко — и отъ прѣз-
хали и панъ мандаторъ до церкви. Чудо певно, якбы
сталось: то бы тѳлько не чудовались, якъ тому, що
предцѣ разъ и пана мандатора узрѣла громада въ цер-
кви. Захавъ красною брычкою, сивѳ два конѣ, ажъ
присѣдали, такѳ бистрѳй, якъ швайки тонкѳ и стру-
нистой, у зубела ажъ скрегочуть и пѣять ся; а То-
машъ то страхъ, такѳй пѳдбрытванный, пѳдчесанный, уса
поставивъ якъ бы тоти дрѳбнѳй свѣчечкѳй воскови пря-
мѣсенько до ока, перебакеривъ голову, запишнивъ ся,
та бо мавъ и чого.

Заглянѣмъ еще и до церкви. Отъ теперъ вѳй-
шовъ мандаторъ, люде ѳму ся розступили уличкою;
а ѳнъ зробивши якѳйсь дрѳднѳй хрестикъ по панскѳй,

простъсенъко пѣйшовъ ажъ за иконостасъ; та дежъ на церкви, щобы и за неволя панови стояти. А якій нынѣ выгядавъ! — якъ бы зъ крохмало цѣлый бувъ; бо немѡгъ и свобѣдно обернутися, бо и сорочка зъ ковняриками, и нові свити якось неподавалися.

А на виду, гладенькій, усъ якъ бы утесаный, а чубъ уже за все. То бы зо чотыре лѣтъ до мандатора пѣйти на науку, абы ся лишъ научити поставити такого чуба.

Уже зачинавъ молитися панъ-отець на службу, и нарѣдъ вѣйшовши моливъ ся и говоривъ молитвы; лише панъ Богу не моливъ ся, може тому що у церкви, ѡнъ видко чогось иншого ту бувъ.

Очевидно ждавъ когось, бо очи все блудили коло дверецъ недалекихъ ѡдъ престола, — ждавъ — ждавъ-тай у конецъ и дѣждавъ ся. —

Отворено двері и вѣйшла на передъ вдовиця Анастася, а за нею донька ея, Ганя. —

А, подумавъ собѣ панъ мандаторъ, то она, тота панна Ганя. Явсь призирати и шанобно вставъ зъ лавочки уступаючи ся, уклонивъ ся, якъ мали они засьсти, такъ до разу, якбы школяръ якій, хотѣвъ своимъ звычайемъ усмѣхнути ся; но якось непотрафивъ, бо лише скрививъ лице, якбы го що заболѣло. Ганя позиркла по нимъ, здававъ ся ѣй смѣшний, выстроеный и простой якбы стовпокъ, панъ мандаторъ, тай нехѣтъ усмѣхнула ся. Она першій разъ тогды видѣла ѣго. А ѡнъ думавъ, що може то до него она и усмѣхнулась, та й знову кланявъ ся. —

Дивить ся ѡнъ на дѣвчину, тай собѣ думаетъ: длячого ѡнъ впередъ нѣколи у попа не бувавъ; жалувавъ, тай взявъ собѣ на умъ, такѡй заразъ нынѣ пѣйти.

Се виджу не дурный такѡй той мѡй Томашъ, знову му така по головѣ ходитъ думка, о знавъ ѡнъ добре, що тота Ганя минъ припаде до смаку — хороша дѣвчина, видко, що знае людій оцѣнити: яка кречна. Мандаторскій очи дивили ся такѡй справдѣ, але въ мандаторскѡй головѣ анѣ суди Боже помѣстити ся тому, щобъ попѡвська донька могла бути така красна.

Але такъ и було, та нѣщо и думка не помогла.

Скѡнчила ся и служба божа, розѡйшли ся люди домѡвъ, пѣйшла и Ганя зъ церкви, та и панъ мандаторъ повхавъ але не до двора, лишъ на проѣздку; абы троха роздумати ся, занимъ поѣде до попа познакомити ся. —

XX.

У панъ ѡтця Евстахова и недумали о тѡмъ, щобы ту де якій гость надѣхали. Вдовиця коротаетъ ся коло

обѣду, отецъ Евстахій съвъ собѣ на ганку, та говоритъ собѣ зъ сельськими, то за се, то за те, а Ганя коло квѣтѡвъ, котрыхъ по ѡкнахъ доволѣ, покручуе ся.

Ажъ ось, десь нѣбы зъ неба упало, торохкотить брычка якась, пѡдѣждае, видко сиві конь, Томашъ — и панъ мандаторъ. — Зазиркли люди, тай стали розступати ѡдъ ганку, брычка простъсенъко садить передъ хату и стала вже. Панъ мандаторъ зсадивъ ся, велѣвъ обернути, и пѡдходячи до панъ-ѡтця, усмѣхуючися зачавъ потрошка несмѣло:

„Даруйте, прошу, що я вже ту тѡлько лѣтъ „вашимъ сусѣдомъ, а ще нѣколи у васъ, честный, не „бувъ емъ. Я бувъ все щось слабый, и нудный самъ „собѣ; не онъ ябымъ ще и васъ бувъ хотѣвъ такожъ „нудыти.”

Зъ повагою вставъ отецъ Евстахій, и запрашаючи до покою передъ себе, лишивъ людій: треба було доведати ся, що и мандаторъ хоче. —

„Та вже то певно якась дѣло конечно, васъ до „мене завело — бо такъ то нѣколи не були лавочки; але сли теперъ зачинаете, то и те добре, „пріймаю такъ, якъ бы се уже давно булось стало.”

Панъ мандаторъ ѡдсмѣхнувъ ся и знову кланявъ, и задроботѣвъ, шураючи чоботями безъ кѡнца, до покою. Ганя въ покоѣ вже не було, зачула и узрѣла, що то панъ мандаторъ, и выйшла. —

Цѣлый часъ панъ мандаторъ якъ бувъ, минувъ ѣму такъ, що вѣйшла на троха вдовиця, а Ганя нехотѣла ся и показати. Панъ мандаторъ и довше якось сидѣвъ, нѣжъ треба було, чекавъ, абы ея увидѣти, ба й пытавъ ся навѣтъ; казали що пѣйшла десь до городу, може заразъ надѡйде, говорили тымъ часомъ що иншого, знову ся протягло — а Ганя все еще не приходила. —

Она собѣ була въ другѡмъ покою, чула все; а якось тяжко було ѣй набрати тѡлько ѡдваги, абы прійти до покою. —

Гѡдѣжъ було на конецъ и ѣму уже дальй чекати: зачавъ ся забирати, знову перепрашавъ, и запрашавъ ся, що еще колись надѡйде; ѡнъ теперъ загадавъ уже инакъ жити, — та й попрощавъ ся. —

Бѣде до дому лихій, бо такъ якъ бы дурно вздивъ; ѡнъ хотѣвъ видѣти Ганю, поговорити зъ нею, неудалось — а и Тымко лихій — Олену хотѣвъ видѣти, бодай слово до неи сказати; та й ѣму неудалось. —

(Дальше буде.)

ДЕ?

Якъ минѣ та пѣсня мила,
Що дѣвча спѣвало
Надъ ручаємъ въ темнѣмъ гаю,
Якъ сонце згасало! —

Сонце гасне, якъ бувало,
Цвите лѣсъ-калина,
Шумить рѣчка по-давньому, —
Но де е дѣвчина?

Юліанъ Стасловичъ.

НАРОДЪ И СЛОВЕСНОСТЬ.

(Конецъ).

Отже, якъ зъ попередного видко, то частію конечность выплывающа изъ народнаго почутья, частію опытъ здѣланный на литературахъ иншихъ народѣвъ, були причиною, що гадка о основанью повой словянської, т. е., мало-руської письменности нашла въ-скорѣ першихъ дѣлательвъ, а въ теченью одной половины столѣтья мае уже прекрасну заснову и на цѣлу Русь розтягаючися узнавше.

Теперь стоитъ уже така засада: розширенье просвѣты межи народомъ е найвышша цѣль каждой словесности въ загалѣ а руськой въ особенности. Хотячи подвинути народъ, належить зближитись до него, а тее приближенье не наступить инакше якъ лишъ тогдѣ, коли приймеша за середокъ жива питома мова самого народу. Если мова народна, въ письменность введена, мае бути справдешнымъ образомъ живою устной мовы, то вона повинна вмѣщати въ собѣ всѣ головни признаки такъ що до внѣшного вида, якъ що до внутренного способу выраженья понятій. Лишь такимъ дѣломъ означиться ея питомый характеръ, который по всѣ часы буде народный, и угримае завсѣгди письменность на такѣмъ становищу, якого потреба, абы вона не потеряла свое призначенье въ народѣ.

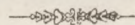
Зъ уведеньемъ языка до письменности, утворюються, якъ тее звычайно на иншихъ литературахъ бачимо, два головни рожаи стили популярный и научовый, которыхъ значенье тутъ ближе обьяснити не конечно. Всякій понимае, що стиль научовый не може николи бути такій самый, якъ той языкъ, которымъ говориться въ житью повседнешиномъ, бо стиль научовый, то не що инше, якъ языкъ понятій, котори людскій духъ, якъ той безконечный творецъ, завсѣгди производить, а котори ново придбаными словами выразати потреба. Однакже се може бути дивно, для-чого стиль популярный, якъ тее такожъ замѣчаемо на иншихъ литературахъ, одъ живою народною мовы, не то уже внѣшнимъ видомъ, але бо и самымъ внутреннимъ строемъ розрѣзняе ся?— Воно пходить одти, що давнѣйшими вѣками майже кожда изъ теперѣшнихъ письменностей зачинала зъ-першу образовати стиль научовый, бо поезія сама хоть звычайно въ ту пору припадае, популярного стили не утворитъ. Въ такѣмъ случаю вplyвае стиль ученый на образовавье популярного

стиля, и сей послѣдний черезъ тее одъ разговорной мовы одчужаеся.

Инакше маеся рѣчь у насъ. Тутъ сами околичности здѣлали тее, що перше зачавъ образоватися стиль популярный. До выобразованья того стили, который, можна сказати, самъ одинъ наилучше придеся до выобразованья народною мовы въ письменности, послужить такъ звана легка словесность. Кто роздивиться у насъ, той побачить, що наша литература на Украинѣ въ самѣмъ дѣлѣ такою дорогою ступае; що больше, вона тамъ уже такъ далеко напередъ поступила, що годиться сказати: мало-руська мова мае уже зовсѣмъ выробленный стиль популярный. О научовыхъ предметахъ мало-рускимъ языкомъ писати еще не пробовали на Украинѣ, бо до теперъ ще и способности не було. Но за то нема тамъ сего зла, якъ у насъ въ Галичинѣ дѣсея, що взявшись до образованья научового стили, заки стиль популярный еще узаконився, затераемо характеръ родной мовы, и даемо духови языка зовсѣмъ чужій керунокъ.

Тамъ, де перше выробиться стиль популярный, то и стиль научовый будучи подъ его вplyвомъ, лучше, зодбитѣше, бо одповѣднѣйше духови языка выобразуеся; и тымъ лишъ способомъ, хоть приближно, дасть осягнути напередошна цѣль малоруськой словесности, сирѣчь, абы письменность якъ найменше розличалася одъ живого народнаго слова.

А понеже у насъ въ Галичинѣ нема ще выробленного популярного стили, и безъ уймы вспѣльному малоруському слову такій стиль у насъ окремишно выроблятися не може, то слѣдуе намъ безусловно приймити нашъ письменный языкъ зъ Украины — Сей артикулъ нехай послужить за введенье до подобныхъ дальшихъ, и за одвѣтъ тымъ, котори не могутъ поняти для-чого Вечерницѣ пишутъ якось — хочъ еще дуже слабо — зъ-украиньска.



КНЯЗЬ ЮРІЙ БЕЛЗКІЙ.

(Продовженье).

VIII.

Казимиръ не толькѣ на внѣ обезпечавъ города замками и укрѣпленьями, онъ загадавъ поднести сословье мѣщанское на Руси до степени, на яко́мъ оно въ прочѣй западной Европѣ а именно въ краяхъ нѣмецкихъ або знѣмченыхъ, Польши и Литвы сусѣдныхъ, находило ся. Про то Казимиръ надае Львову 1356, Саноку 1366, Решову 1362*) и вѣроятно Коломы **) право магдебургское, упосажае речени города

*) Vide Baliński et Lipiński. Starożytna Polska. T. III. Що Решовъ еще за Казимира належавъ до Руси, свѣдчить диплома Казимира. Codex diplomaticus Poloniae, Varsoviae 1847. „Pacolslao haeredi de Stotycz donat oppidum Rzeszow cum suo toto districtu in terra Russiae situm.“ Що Кросно такожъ еще тогды на Русь лежало, видко зъ Дугоша ad annum 1421. Бьечь и Сандецъ були найближшими сусѣдными до Малопольши належачими мѣстами.

**) Стародавна Коломыя лежала надъ самымъ Прутомъ, но понеже мѣсто рѣка керешувала, и частыми повенями затопляла, то по строгѣмъ и цѣлковитѣмъ знищенью черезъ Татаръ на початку XVII столѣтїя оно на теперѣшние мѣсце перенесене здало.

ланами, частію опредѣленными на скотницю, т. е. на громадское пасовище, лѣсами, дугами и проч. Право магдебургское состояло въ томъ, що мѣстичѣ т. е. обывателѣ посередѣ укрѣпленій городскихъ (а не передмѣстичѣ) освобождени были отъ судовластя (юрисдикціи) королевскихъ урядникѣвъ, выбирали зъ помежи себе мѣскую раду и судій, лавниковъ званыхъ, а въ апелляціяхъ до верховного Казимиромъ установленнаго суда городского въ Краковѣ относили ся.

Еще одно належитъ намъ тутъ поднести обстоятельство. Черезъ напады неустанны литовскихъ князѣвъ и нашего князя Юрія Белзкого и соединенныхъ съ ними Татаръ на Червоную Русь и черезъ жестокою борбу, опустошающую мечемъ и огнемъ землѣ и селеня, зъубожѣвъ край, нивы остались облогами, бо наконецъ и рукъ людскихъ до управы тыхже не стало. Морова зараза носяча знамена правдивой азіатицкой джумы, вкоренившая ся на Руси, отъ року 1356, ажъ до року 1360 панувала. Сильною колькою въ сердце або въ голень розпочиналась хвороба, по чомъ пускала ся губою кровь, а но тѣлѣ студени поты выступали. Дрощъ и тяжки болѣ кончили ся напрасною и нецѣлною смертію*) Жерела**) сказуютъ, що половина живущихъ по городахъ и селахъ стала ся жертвою моровой заразы, и якъ бы все бѣдствіе съ собою спрягли ся, въ времена джумы явились великіи воздушни волненя т. е. сильни вѣтрови бурѣ, розоряючи селеня и лѣсы.

Убезпечившись отъ враждебныхъ нападѣвъ Литвы Казимиръ не споглядавъ нечинно на такіи убытокъ народа руского. Призывавъ онъ зъ Шлезіи и зъ городѣвъ подвластныхъ нѣмецкому ордину нѣмецкихъ колонистѣвъ умышленно а тыхъ, що доброохотно приходили, пріймавъ радостно и осажавъ ихъ въ городахъ и по селахъ — ланы имъ роздаючи и всякими свободами и пособіями до корчованья лѣсовъ, сущеня мочарѣвъ, отбудованья опустѣвшихъ селъ и пригородкѣвъ, або такожъ до поддвиганья новыхъ селеній на корени свѣждѣ, заохочаючи.

Такъ н. пр. надавъ Казимиръ року 1366 привилеемъ право локаціи села Радымна на 40 ланахъ, на поляхъ Радымѣ званыхъ, нѣмцеву Бернардови Шенвальдъ***). Найчисленнѣйши локаціи находимъ на Подгѣрью т. е. на подножью Карпатъ смежныхъ до землѣ угорской — а то такъ въ Малопольщи, якъ и на Руси около города Черемышля****) Нови пришелицѣ були католиками, не дивъ що прилягли всею любовью до землѣ, котору перетворяли, а що, завдячуючи свои нови отцѣвства королеви польскому, интересъ Польщи на Руси всеми силами вепирали.

*) Narbuta Dzieje narodu Litewskiego Wilno 1839, na podstawie kronik ruskich T. V. str. 92. 93.

**) Krommer ad annum 1358

***) Baliński et Lipiński, Starożytna Polska T. III.

****) Не завадитъ вспомнути, що еще въ времена Казимира стоявъ въ Черемышля на захѣдѣ отъ нынѣшнихъ останкѣвъ Ягелоньского високого замку — на горѣ по надъ Саномъ — на мѣстци днесъ трома деревянными хрестами означенѣ, замкъ, а въ серединѣ замкового укрѣпленя епископская зъ тесаного каменя художно выставлена церковь, въ которѣй тѣла значнѣйшихъ русскихъ мужѣвъ похоронили. Długosz ad annum 1412. — За время панования русскихъ князѣвъ въ Черемышля стоявъ де-то на Лузѣ надъ Саномъ княжій двѣръ „виѣ города Черемышля, и ту бѣ товари въ немъ много.“ Ипат. лѣтоп. стор. 66, 67.

Тии трудолюбиви обывателѣ причинились много до поднесеня матеріальной культуры въ Галицкѣй Руси, а перебуваючи межи иноязычными, хоронили свои обычаи, и еще 200 лѣтъ познѣйше не иначе, якъ только нѣмецкимъ языкомъ говорили. —

Еще болѣе якъ тии Казимирови основанья непокоила Юрія Белзкого пропаганда религійна по межи православными; о чомъ мы въ переднѣйшомъ числѣ лише вспомнувши — въ слѣдующѣмъ де що подрѣбнѣйше бесѣдити будемъ.

(Дальше буде.)

ДО ЗОРКИ.

Ей, якъ вона собѣ роскошно съе
Та зоренька зъ-пѣдъ голубыхъ небесъ!
Чи тамъ бы рай, де доля пробувае?
Чи тамъ утѣкъ, якъ одъ землѣ онъ шезъ?

Ей, певно тамъ святе собѣ роздолье:
Цвѣтуть сады и рѣвеньки брѣнать,
А де въ людяхъ найдешъ коханкѣвъ двое,
То въ парѣ все, якъ двоєчко гѣрлять.

Ей, крыла! Зѣрко, хто минѣ дастъ крыла,
Що-бъ изъ землѣ до тебе, гень, махнувъ?
Та! — Може й ты, отъ, лысая могила,
Де хто на нѣй оплакуе ману!

И. Хмара.

КОЗАЧКА.

Народне оповѣданье Марка Вовчка.

(Проложеніе)

VII.

Якось горювали въ-купѣ, коли зъ-неназѣмка лихо нарынулось, та що найтяжче: ставъ панъ у дорогу ладитись, ажъ за Москву, и Ивана Золотаренка зъ собою бравъ. И не прохались, бо такіи невѣрный бувъ, немилосердный, що дурно й голову було клонити.

„Дѣти мои!“ прашається Иванъ, „прощайте, соколы мои ясни! Шануйте матѣрь, любѣться изъ собою, нѣкого не кривдѣть... прощайте, дѣточки мои любви! Жѣнка моя кохана! не поминай лихомъ мене безшасного, що втопаявъ тебе въ безодню, та й покидаю. Одолються минѣ твои слезы!“

Олеся й не плаче, стоить бѣла, якъ хустка, не зведе очей зъ Ивана не выпускае его изъ своихъ рукъ. А тутъ панъ кричить! „Хутко, хутко“ Пригорнувъ Иванъ до сердца Олеся въ-останне, тай побѣгъ. Тогдѣ Олеся мовъ до памяти прійшла, схопилась — вже нема, далеко; только пылъ слѣдомъ клубочеться, а коло неи дѣти плачуть. „Дѣти мои!“ скрикнула, „дѣти мои! теперь нема въ васъ жадного заступника, нема помагача, сами — самѣсьнѣки зѣсталися у свѣтъ.“

И справдѣ; було хотъ глянѣ въ любви очи, щире слово почуе, пригорнеться до его, посумують у-купѣ, все було

легше, якъ мала коло себе прихильну душу, вѣрне серце; ато зосталась, якъ та билина въ полѣ! Въ селѣ хотъ и не безъ добрыхъ людей, та кождый изъ своею напастью змагається, свою бѣду оплакуе. Звѣсно вже, панському не те, то друге, а допече; то нѣколи чужимъ лихомъ бѣдкаться. Хиба стара тѣтка приѣждить. Вже стара така, зморщена, якъ сухе аблучко, а все тупае та гомонить, — то хиба вона приплететься та поплаче зъ Олесею, поблагословить ѣи дѣточокъ.

Такъ-то проживае Олесь, працюючи безъ спочинку, безъ ѡдгаля; такъ и рѡкъ цѣлый минувъ, якъ одна година. Все на панщинѣ, въ роботѣ. Панѣ така, що и ѡдпочити не дасть, роби та и роби! Де вони на роботѣ, то и вона туды выйде, и столичокъ за нею вынесуть; сяде та все картами розкидае: се вже въ неи перша була забавка; сидить, только очима обводить, та выгукое: „Робѣть дѣло! робѣть! не лѣнуйтесь!“

Якось-то вырвалась Олесь, пошла до тѣтки, одвѣдати стару въ недузѣ; а того дня бувъ у селѣ ярмарокъ. Бачила Олесь своихъ подружокъ: якижъ то молодичѣ стали! такъ то убрани гарно, а пышнѣяться, якъ повни рожи, и чоловѣки коло ихъ, и дѣточки: которе коникомъ грається, которе орѣшками пересыпае, а бѡльшеньки новыми чобѡтьми рыпають и весело кожному въ ѡчи поглядають. Олесь стоить у старѡй свитинѣ, стоить сама — одна... розлучено ѣѣ съ чоловѣкомъ, дѣточки ѣи стомили нѡжечки, заклопотали головоныку, годячи панському плѣмю, якъ лихѡй боляцѣ. Нема въ ихъ нѣ забавокъ, анѣ играшокъ дитячихъ, нема и одежинки про святой празникъ; и мати вернется — нѣчого не принесе, щобъ ихъ звеселити, щобъ утѣшити своихъ дѣтокъ! Таки то думки взяли Олесею; а до неи то Ганна зѡйде то Могря, то Евдоха, все знакоми, ще дѣвчатами гуляли; и говорятъ до неи привѣтно, и про дѣтокъ роспытують; тая бубличка имъ дае, друга макѡвничка. „Спасибѡ, спасибѡ!“ вымовляе Олесь, обливаючись слезами. „Якъ вы мене не забуди, то нехай васъ Богъ не забуде!“

VIII.

Минувъ и рѡкъ другий — одъ чоловѣка нема вѣстокъ, якъ у воду впавъ. Сумовала Олесь, сумовала, та надумала до панѣи йти, бо ѣи частенько листы шлють

Вѡйшла до покою; панѣ сидить и гадае на картахъ, не помѣтила ѣи приходу. Глянула Олесь коло себе; се той самый покѡй зъ дзигарями, де вона была молодою, убрана уквѣчана, — сама, якъ квѣточка свѣжа, а теперички! . . .

Боже мѡй милый! Чи се-жъ вона? печаловита, боязка, . . . Усе пригадалося Олесѣ. „Пропавъ мѡй вѣкъ молоденькый!“

Кланяється: „Панѣ милостива! будте ласкави, скажѣть минѣ, шо мѡй чоловѣкъ на чужинѣ, якъ проживае?“

„Боже мѡй!“ скрикнула панѣ, „забила минѣ усе гада-нья! Бодай ты добра не дѡзнала! Чого въ ѡчи лѣзешъ? Чого тобѣ треба?“

„Маеете одъ пана листы . . . шо тамъ мѡй чоловѣкъ Иванъ?“

„Яка розумна! хиба 'тсе панови нѣчого бѡльше и писати, якъ про твого чоловѣка? га? Шо ѡнъ та якъ ѡнъ! Служить — та и годѣ!“

„Чи привыкъ, панѣ милостива, чи здоровый?“

Вѡйшли паничѣ, слухають та и оскиряются; а панѣ ажъ зареготала.

„Та шо ты собѣ думаешь! покрикнула на Олесею, „панѣ буде минѣ писати, чи здоровый твѡй чоловѣкъ! Мабуть ты пьяна, або зъ-роду така навѣжена. Иди собѣ геть, иди! Выженѣть ѣѣ!“

Паничѣ кинулись обое, та и выпхнули ѣѣ за двери.

„Вже не побачу Ивана и не почую про его,“ думае Олесь. „У нещастливу годину позналися и покохалися.“

Коло такъ недѣль у двѣ, або въ три прѣйшовъ листъ одъ Ивана. „Чи живи, чи здорови,“ пише „дѣти мои любьи и ты, жѣтко кохана? А я, то все хворѣю; вже-бъ и померъ, „та змѡцняе мене надѣя васъ побачити и свою рѡдну Вкраину. Якъ то вы живете-проживаете? Шануйте матѣрь, „кохави сыны мои, любѣтесе щиро! Нехай Господь васъ у-сѣхъ благословить! Нѣчого минѣ вамъ гостинця послати: „хотъ я и хожу у срѣбныхъ гудзикахъ, а про-те нѣчого не „маю. Часомъ панѣ у гостинѣ сидить, то я голодати мушу, „якъ не нагодують добри люде. Шо и казати! кому не „було добра зъ-малку, не буде и до останку!“

„Таке и тобѣ щастѣя, якъ минѣ, Иване мѡй!“ Каже Олесь плачучи. „Кѡлибъ же я була письменна, аь до тебе безконечникомъ листы писала, шо дня посылала, а теперички комусъ треба поклонитись та попрохати. Чи напише-жъ такъ сумно и щиро, якъ мое серденько чуетъ?“

Пошла до дяка просити. „Добре,“ каже дякъ. „Я напишу, а шо минѣ за те буде?“

Глянула вона на его: червоный такый, пикатый, веселый; мабуть гуляти любить, и горѣлки вживае нема надѣи, щобъ поцѣпно взявъ.

„А шо вы добродѣю, схочете?“ пытае.

„А шо я хочу. Даси два злотыхъ и кварту горѣлки?“

„Добродѣю! будте-жъ ласкави . . .“

„То иди до иншихъ, а насъ не рушь!“

„Пишѣть. пишѣть уже, Господь изъ вами! О нѣ нашего листу дожидаетъ . . .“

Почала казати, а дякъ пише. Бѡльше вона слѣзъ вылила якъ словами промовила, та такъ то вже сумуе бѣдна, шо дякъ тѡльки головою трясе, а далѣ и каже: „Чуете молодиче! Дасте минѣ тѡльки двѣ двадцятки и кварту горѣлки?“

„Ой добродѣю! та будте-жъ милостиви, треба ще писати . . . ище не все я проказала.“

„Я напишу, напишу... годѣ... а ты не принось двоухъ двадцятокъ, не треба!“

„Якъ же, добродѣю? Шо-жъ вы ѡзмете?“

„Нѣчого!“ крикнувъ дякъ нѣбы зъ досады, та заразъ стихъ, и каже: „Скѡнчу, та ходѣмъ; выпьемъ по чарцѣ зъ горя та зъ лиха.“

„Дякую за вашу ласку, добродѣю, а пити не хочу. Нехай Мати Божа дае вамъ и таланъ гарный и здоловья! Спасибѡ вамъ.“

„Та давай уже, молодиче, я твѡй листъ цо почѣть пу-щу. Де тобѣ справлятися!“

„А шо треба за се дати?“

„Нѣчого. Люде знакоми, тѡ и такъ ѡзмутъ.“

(Дальше буде)

Львовъ дня 20. Марта 1862.

Зъ 26. числомъ „урядовой часописи, Вѣстникъ,“ мы достали знову маленькій примѣръ безсторонной, „и повздержимой“ критики на 4. число нашихъ Вечерницъ, въ которомъ дописователь мимо своей „повздержимости,“ и холоду, конечного въ томъ вѣщъ, де за старого уходить хочеса, выпомнувши намъ многократно нашу молодость, якои ще нѣхто на свѣтѣ не встыдався, и встидатися причины не мае, бере въ помѣчь тактику, которою бы старшимъ ученымъ наименше воевати, и метае на наши „молоденьки Вечерницѣ“ прѣзвищами, якъ н. пр. физикъ, уперта жѣнка и пр., що намъ пригадуе передмѣйськи, але не нѣбы строго-учени розправы, а то все знать тому, щобы насъ поучити повздержимости и холоду, та щобы насъ одучити, рачкованья, а выучити ходу. Мы скажемъ ширу правду, що волимо по нашому рачкувати, якъ ходити манѣвцями дописователя, который поучивъ бы насъ лонки и консеквенци доси нечуваной, та не виданой на божѣмъ свѣтѣ. Есть бо въ томъ яка тѣнь лонки та консеквенци, закидати намъ, що зближаемъ ся до украиньского письменною ладу — чи якъ дописователь каже: украиньской бесѣды, въ котру мало вплынути „много польского элементу,“ а писати „бынаймѣй“ (bynajmniej) „власитъ“ (właśnie) „писовня“ (pisownia) и пр., та е ту вѣдомость нашей малоруськой словесности, говорити: що въ Галичи бѣльше приняло ся за перо якъ въ Украинѣ, маючи передъ очима: Котляревського, Гулака-Артимовського, Павловського, Основяненка, Довгоносенка, Забѣлу, Боровикѣвського, Стецька та Романа Карпенкѣвъ, Галку-Костомарова, Писаревськихъ, Корсуна, Бодяньского, Максимовича, Петренка, Макаровського, Тополю, Гребенку, Тихорьского, Мартовицького, Киприенка, Шевченка, Кулѣша, Марка Вовчка, Ганну Барвѣнокъ, Строженка, Кузьменка, Щоголева, Номиса, и многихъ-многихъ иншихъ, де мы межи нами въ Галичи, заледви кѣлька начислити можемъ, що дѣйстно на имя литератѣвъ заслугуютъ. Шевченко поднявъ ся въ своихъ лѣпшихъ творахъ до высоты наибѣльшихъ славянскихъ поетѣвъ, такъ що навѣтъ ляхъ Совиньскій, шануе го въ своихъ „Studyach“ яко „wielka osobistość,“ и любуе ся надъ поединокими его творами старанно переводячи такъ ненавистну Ляхамъ поему Гайдамаки; зове го великимъ правдивымъ вѣщунѣмъ и кобзаремъ малоруськимъ, котрый крыльми своей турѣ, подмагавъ народнаго гения. Поеты наши на Украинѣ, приймили нарѣчѣ Чигриньске, якимъ писавъ Шевченко, яко основу дальшого развитія нашего языка, и въ томъ отношенью, на Украинѣ теперь лады и еднѣсть — лишь мы Галичане, сыны одной зъ украиньскими братьями неньки, мы мали-бы вырабляти тутки новый письменный языкъ, новую словеснѣсть, котру нѣ до великонѣ до молоруськой, нѣ до ляхькой причепити не можна,

котре не есть живымъ образомъ народа и тому не може мати нѣякой будучности, мы мали-бы вырѣкаться власной красы, и строитися въ чужий пера, тай помагати нашимъ ворогамъ „рѣдную руйновати хату.“ То зрада народной справы! а Русинѣ еи уже тѣлько зазнавъ.

Братья подбескидськи, по-надднѣпрянськи! мы еи чей уже не зазнаемъ — подаймо си руки и дѣлаймо вѣспѣльно надъ нашимъ матернымъ языкомъ — лишѣмъ застарѣли предсудки — поступаймо у передѣ — приляжмо до народа цѣлымъ сердцемъ; — тажъ онѣ намъ зхоронивъ нашъ языкъ, та не давъ му пропасти, а мы-бъ мали его за те лишити въ темнѣть, творячи языкъ, котрого бы онѣ такъ якъ ляхького або нѣмецького доперва мавъ учитися. Тажъ мы самы сыны того люду; — не будьможъ самолюбамы, не ховаймо собѣ свѣтла, не жалуймо го братьямъ — селянамъ, котри не можуть го прозрѣти скрѣзь чужий мраки — не творѣмъ кастовой словесности, — а пишѣмъ языкомъ зрозумѣлымъ для всѣхъ а тогда зростемъ у силу, тогда буде насъ дѣйстно 15 мил. юнѣвъ, о которыхъ згадуе дописователь. — Не пойдѣмо тоу дорогою — одречеса насъ нарѣлъ, одцурае, якъ чуженищъ; а тогда не буде насъ 15 мил. юнѣвъ, але може 15 люда, чого не дай Боже!

И. З.

ВСЯЧИНА.

Чорна кава яко барометеръ. Не давныхъ еще часѣвъ, ворожили зъ кавы; а теперь читаемо, що якійсь п. Sauvageon найшовъ способъ, уважати по чорной заваренѣй кавѣ, яке буде веремя. Отжежъ по доволѣтнѣмъ опытѣ каже онѣ такъ „Сли кинеса цукоръ у чорну каву, и дасть ему таки безъ колоченя розходитися, то подходить, якъ свѣдомо, на верхъ кавы бульки. Сли-жъ они збиваютъ ся у купу, и стануть на серединѣ судины, то можна надѣяти ся, що буде довго красне, погѣдне веремя; а сли пѣна тисне ся въ перстеняхъ до краю, то буде слота. Сли знову пѣна плаве по межѣ краемъ а серединою судины, то буде змѣнне веремя; а сли зѣбѣе ся купкою пѣна, и не роздѣляючи ся, держитъ ся краю, то можна надѣятися невеликого дожджу. —

Ревный народолоубецъ, якъ вѣститъ часопись словяцка „Sokol,“ давъ на заплату за написанье найлѣпшой трагедіи 200 гр., а найлѣпшой комедіи 100 гр. —

И у насъ були такожъ таки красни обѣщанки.

На всеучилище складають безъ перестанку южни Словяне. —

Одъ 14. Лютого ажъ до 17. Марта зложено 1945, а обѣщано 1554 зр.

Часопись Вечерницъ выходитъ що четверга у Львовѣ.

Цѣна передплаты

Для Львова за рѣкъ 4 р. 50 кр. за пѣвъ року 2 р. 30 кр. за чверть року 1 р. 20 кр.

По-за Львовѣ „ 5 „ — „ „ 2 „ 60 „ „ 1 „ 40 „

Передплата посылаеся на имя П. Михаила Коссака въ ставропигійскѣй печатни.

Одвѣчальный редакторъ Федоръ Заревичъ.

Въ печатни Института Ставропигійского